

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Disputationes De Deo Homine, Sive De Incarnatione Filii Dei

Hurtado de Mendoza, Pedro

Antverpiae, 1634

Sectio IX. Vtrùm anima Christi Deum comprehendat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82720](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82720)

SVBSECTIO VI.

Discrimen oritur ex voluntate, & concursu obiectino Dei.

§.165. **D**icendum existimo, rationem, ob quam fit visio de hac creatura potius, quam de illa, esse voluntatem Dei, qui voluit præbere concursum obiectiuum, quo cognosceretur Deus vt potens angelum, vt explicatur cum relatione ad illum: qui concursus efficit visionem Dei vt productiuam, aut cognoscitiuam angelorum, quæ terminatur etiam ad angelos eosdem. Hic concursus præbetur formaliter à Deo, à quo oritur immediate: at Deus per illum vices gerit creaturæ cognitæ; quæ in ratione obiecti concurrunt etiã per concursum eundem: ob quod Deus in ratione obiecti coniungitur intellectui, vt est principium angeli aut hominis, & concurrunt per se vt obiecto formali, & pro angelo vt materiali. Quam doctrinam dixit aperte S. Thomas in 4. d. 49. q. 2. art. 3. ad 10. cum enim in hac difficultate versatus, obieciisset, non esse vnde hæc obiectiua differentia esset in actibus, ait: *Ad decimum dicendum, quod, quamuis essentia diuina sit ratio omnium cognoscibilium; non tamen coniungitur cuiuslibet intellectui creato, secundum quod est ratio omnium, & ideo ratio non sequitur.* Vbi B. Thomas non deduxit cognitionum veritatem obiectiuam ex luminum diuersitate, sed ex coniunctione Dei cum intellectu: hæc autem coniunctio est in ratione obiecti. Quod autem q. 8. de Veritate art. 4. ad 12. ait nonnulla obiecta esse de se apparentiora, rectè dixit: substantia enim magis apparet suis accidentibus, quæ in ipsa substantia etiam videntur.

§.166. Dixi id oriri ex voluntate Dei: quia cum ipse sit obiectum liberè concurrens etiam in ratione obiecti, ipse suas actiones pro arbitratu dispensat: ob quod frequenter dicitur speculum voluntarium: at Deus frequenter vult motus aliquo in Beatis fundamento; vel ratione status, vel vt visiones æquentur, aut disparentur: in Christo autem ratione vnionis. Ab hac sententiã sunt auctores adducti §. 154. Adde P. Suarez adductum §. 153. qui nobis fauet in parte.

§.167. Probatur Primùm ab inductione: fides est indifferens ad diuersa obiecta materialia; determinatur per diuersas reuelationes: visus est indifferens ad varios colores; determinatur per illorum concursus obiectiuos media specie impressa: calor se ipso sine specie tactum determinat. Imò idem obiectum melius, aut peius cognoscitur pro perfectione aut imperfectione speciei eiusdem, vel diuersorum: est ergo hæc ratio maximè consentanea philosophia.

§.168. Dices, Deum esse omnino idè obiectum. Respondeo, esse idem formaliter, virtualiter autem esse plura: vt idem color est virtualiter plures per comparationem ad species, magis minùsve perfectas. Ob quod Deus in actu primo, seu quoad sufficientiam, omnia præsentat necessario; vt dixit S. Thomas 1. p. q. 12. ad argumentum ex S. Gregorio: at in actu secundo, & in efficacia ea representat liberè.

SECTIO IX.

Vtrum anima Christi Deum comprehendat?

§.169. **H**æc quæstio est difficillima: quia non satis constat apud omnes quid sit comprehensio: si enim de ea constaret, hæc quæstio esset explicata facilis. Non possum aliorum præterire sententias. Et Primùm statuo, esse certum apud Theologos (quamuis non ex fide) Deum non posse à Beatis comprehendi. De incomprehensibilitate Dei est tota disput. 27. de Deo. Hic breuius agitur; & ea omitterem, nisi morem gererem B. Thomæ, vsuique communi.

SVBSECTIO I.

Nonnulla de comprehensione.

§.170. **A**ccipitur comprehensio multipliciter. Primùm propriè, comprehendere est manu capere, & tenere: vt dixit Plautus, *Comprehendite, vincite, verberate:* id est, tenete manibus, ne diffugiat. Cicero de Natura Deorum: *Quid opus manibus, si nihil comprehendatur? Hostem in fuga comprehendere; & arma comprehendere,* dixit Cæsar. Per translationem significat bene percipere, quæ audiuntur aut leguntur: *Que didicisti, quæq; ab adolescentia pulcherrimè ac sapientissimè viris tradita, memoria & scientia comprehendisti:* dixit Cicero.

§.171. Hinc oritur secunda significatio translata à manibus ad intellectum: est ergo comprehendere, firmiter aliquid mente tenere, & percipere. Hinc videntes Deum dicuntur *comprehensores*; nos autem *viatores*. illi enim rectè percipiunt Deum, ac tenent; qui eis non eripietur: nos autem tendimus peregrini, vt in patria teneamus Deum. Est igitur visio Dei comprehensio Dei, aut formalis, aut radicalis: (non enim disputo, vtrum comprehensio formalis sit actus intellectus, an autem voluntatis?) Sic *currite vt comprehendatis.* 1. ad Cor. 9. 24. est autem sermo de allecutione Dei præmij bonorum operum: item, *Sequitur autem, si quomodo comprehendam.* Philip. 3. 12.

§.172. Hoc genus cognitionis perfectæ subdiuido in perfectam quidem, non tamen exactam. Nisi enim res penitus calleatur, non comprehenditur propriè: ob quod bene Latini rem dicunt animo, mente, ratione, sensibus & intelligentia comprehendit; quando omnes eius partes tam bene calentur, vt eam totam possimus digerere mente & oratione. Vnde comprehensio, de qua præsens inquitur disputatio, est perfecta cognitio totius obiecti, cuius nihil lateat cognoscentem. B. August. to. 2. epist. 112. c. 8. ait: *Totum comprehenditur videndo, quod ita videtur, vt nihil eius lateat videntem, aut cuius fines circumspici possunt.* Nihil latere est de ratione comprehensionis, circumspicere autem fines est in obiecto, cuius non possunt omnia patere, nisi terminis circumscriptis. Quod explicuit Augustinus ibidem: *Exempli gratia (inquit) duo propositi, quorum alterum ad mentis obtutum; alterum ad corporales oculos pertinet. ea autem sunt: Sic ut se nihil latet presentis voluntatis*

S. Thom.
q. 10.

luntatis tuae, circumspicere autem potes fines annuli tui. Hæc obseruata: quia nonnulli censere non posse Deum à nobis comprehendi: quia cum careat finibus, non possunt illi videri. quod etiam probaret, nec à se ipso comprehendi Deum, qui non potest videre suos fines: quia iis caret. Innituntur autem hoc testimonio Augustini, qui fines accomodat obiecto corporeo.

§. 173. Vt hæc cognitio sit cōprehensio, non est satis eam esse qualemcumque cognitione omnium quæ sunt in obiecto: si enim cognitio sit abstractiua, per alienas species, & non per proprias, vel in se quidditatiua, vel in causa æquæ magis perfecta, non est comprehensio. Quia rem non tenet, cuius vix formatur conceptus proprius: quod cum S. Thoma 1. p. q. 12. a. 7. omnes Theologi docent. est ergo comprehensio cognitio obiecti quidditatiua, qua pateant cognoscenti omnia, quæ sunt in obiecto formaliter & eminenter: cognitio autem quidditatiua est, vel immediata clara & euidēs per propriam speciem, aut immediatè per obiectum; vel est à priori in causa æquæ aut magis perfecta, cognita etiam quidditatiuè. Si enim ego scientia infusa Deum cognosco in scientia beata prius cognita, eum non cognosco quidditatiuè: si autē in lumine gloriæ, & intellectu ego cognosco visionem Dei, eam quidditatiuè cognosco. Quanta autem perfectio exigatur ad comprehensionem; est quod quæstionem hanc mille implicat nodis.

§. 174. Cum autem comprehensio sit notitia quidditatiua obiecti, & omnium quæ in ipso sunt eminenter, toties diuiditur comprehensio, quoties cognitio quidditatiua obiecti explicati. S. Bonauent. in 3. allegatus §. 100. & Scotus §. 92. item & Ricardus, censent à Beatīs posse cognosci habitualiter, non actualiter, omnia quæ sunt in Deo. Nonnulli arbitrati habitu contineri aliquam omnium cognitionem, eos impugnant: quia si est habitus ad omnia, etiam erit actus; quia habitus non tendit in obiectum nisi per actus. est tamen alia eorum mens: censent non posse vno actu omnia simul representari: at nullum esse in singulari, quod non possit aliquo actu cognosci, vt clarissimè constat ex Bonauent. asserente paratissimam esse Dei voluntatem ad ostendenda Christo quælibet obiecta. est igitur iste habitus in sententia Bonauenturæ & Henrici, lumen habituale, potens elicere visionem Dei de quolibet obiecto: in sententia autem Scoti est ipsa visio Dei, ex qua possunt aliæ de creaturis deriuari. Hanc visionem, vel hunc habitum, possumus appellare comprehensionem habituales; quæ est comprehensio secundum quid: actualis autem omnium prædicatorum cognitionem quidditatiuam, appellamus absolute comprehensionem: nisi æquiuocè accipiatur pro actuali & habituali, & vtraque sit absolute comprehensio: vt est.

§. 175. Actualis comprehensio est vulgaris, & metaphysica: vulgaris est, qua cognoscuntur in causa omnes effectus quoad speciem; in individuo autem non cognoscuntur omnes. Exempli gratia, angelus actu naturali comprehendit solem, in quo cognoscit lucem, calorem, & siccitatem, & omnes alias species: at non cognoscit omnia individua lucis, quæ potest producere, nec omnes individuos colores: sunt enim infiniti, qui actu naturali nequeunt exprimi: cognoscit tamen quot possit vna,

(vt ita dicam) vice producere. cognoscit enim posse aut centum, aut mille, aut sine fine, si subiecta applicentur. Hoc enim necessarium est ad comprehensionem etiam vulgarem: opus enim est ad equum comprehendendum scire, quo tempore durare possit in cursu. Exacta verò & metaphysica comprehensio est cognitio omnium etiam indiuiduorum, quæ continentur in potentia causæ, quæ comprehenditur.

§. 176. Alij addunt comprehensionem obiectiuam: licet enim Deus non possit in se comprehendere, dubitant vtrum possit comprehendere vniuersitas creaturarum possibilem? Aduerte, comprehensio Deo comprehendere etiam creaturas omnes, quæ sunt in ipso omni modo possibile: sæpè autem comprehenditur aliquid, quin comprehendantur omnia, quæ connotat; vt Deus non comprehenditur comprehensione Solis.

SVBSECTIO II.

Examinatur doctrina P. Vasquez.

§. 177. **O** Kam, Gabriel, & alij opinati in Deo vt in obiecto cognito nullam creaturam posse videri, dicunt ideo Deum esse incomprehensibilem: quia Deus non potest esse medium, quo cognoscantur quæ in illo sunt eminenter. ad comprehensionem enim exigunt, vt ex vi Dei cogniti videantur omnia, quæ sunt in Deo eminenter. Nec negant posse eodem actu cognosci Deum, & creaturas omnes; asserunt tamen nec creaturas videri in Deo, nec Deum in creaturis; sed esse actum de vtrisque disparatè: qui perinde est, ac si essent duo comitantes. Quam rationem reddit P. Vasquez. 1. p. disp. 53. cap. 4. & disp. 60. ca. 1. ad finem: quam adscribit Alexandro 1. p. q. 7. membr. 1. in quoniam pro ea animaduertit.

§. 178. Hæc sententia est valdè probabilis ex suppositione, quòd creaturæ non possint in Deo cognosci, vt in obiecto formali prius cognito. Quam tamen impugnaui disp. 10. de Anima §. 35. & 36. quia nec Deus seipsum comprehenderet: ergo. Probo antecedens: quia ad comprehensionem exigitur, vt cognoscantur in se omnia, quæ sunt formaliter in Deo, & ratione illius cognoscantur, quæ eminenter: sed Deus ratione suæ essentia non potest cognoscere, per te, quæ in ipso sunt eminenter: ergo non potest Deus seipsum comprehendere.

§. 179. Huic argumento, responderet P. Vasquez, Deum seipso comprehendere: quia eius visio de se ipso est ex vi sua cognitio omnium possibilem, & existentium, ex hypothesi quòd possibilem sint, & existentia. Requirit igitur ad comprehensionem, vt hæc ex vi sua cognoscat omnia quæ sunt in obiecto formaliter & eminenter: hoc autem contingere potest, vel quia cognitio vi sua attingit obiectum comprehensum, & in eo vt in causa prius cognita attingit etiam effectus: vel quia ita est natura sua perfecta, vt ratione suæ perfectionis attingat omnia cognoscibilia. Quod cognitioni create non conuenit.

§. 180. Sic argumentor: Potest esse cognitio creata intuitiua Dei, quæ ex vi sua sit cognitio Dei, & omnium possibilem, & existentium, quamuis non in Deo vt in obiecto prius cognito: ergo Deus est etiam comprehensibilis à creatura. Probo an-

recedens: Primum, quia vna cognitio potest esse simul Dei, & omnium creaturarum per propriam illarum speciem: quod non inficiantur ij Doctores, nec potest ostendi in illorum sententia vlla repugnantia: sed illa cognitio est ex vi sua cognitio omnium, quæ sunt in Deo formaliter & eminenter: ergo. Probo Minorem: Illa cognitio ex vi sua est essentialiter cognitio sui obiecti formalis: sed obiectum formale illius sunt Deus, & creaturæ possibiles, & existentes: ergo illa ex vi sua repræsentat Deum, & omnes creaturas.

§. 181. Dicent, illa duo obiecta esse comitantia, quæ perinde sunt, ac si essent duæ cognitiones de illis. Contrà: Obiecta quidem in ratione obiecti sunt etiam comitantia respectu cognitionis increatæ: & tamen, quia hæc ex vi sua omnia attingit, est Dei comprehensio: sed etiam hæc cognitio creata ex vi sua omnia attingit, quamuis obiecta in esse obiecti sint comitantia: est ergo etiam comprehensio Dei. Probo Maiorem: quia quando duo cognoscuntur simul vno aut pluribus actibus, & neutrum est causa obiectiua, seu ratio ob quam cognoscatur alterum, cognoscuntur comitanter: quæ enim sunt simul sine vlla causalitate, sunt comitantia, quia nec habent temporis prioritatem, nec naturæ, nec rationis; quæ innituntur aliqua dependentia: sed Deus in ratione obiecti cognoscitur simul cum creaturis, & in ratione obiecti nullam exercet causalitatem obiectiuam: hæc enim est sola manu ductio obiecti formalis in materiale, siue primarij in secundarium: ergo Deus, & creaturæ in ratione obiecti sunt comitantia.

§. 182. Dicent Secundò, cognitionem diuinam terminari primum ad Deum, posteriùs autem ratione ad creaturas: fundari hanc causalem propositionem, *Deus quia se cognoscit, cognoscit creaturas*; & negari hanc, *Quia cognoscit creaturas, cognoscit se*: in cognitione autem illa de qua est argumentum, nulla fundatur causalitas. Contrà: Illa causalitas est in essendo, non verò in ratione obiecti: Deus enim in suo esse est independens à creaturis etiam possibilibus, & in illo priori cognoscitur: creaturæ autem sunt dependentes à Deo etiam in esse possibili, & in illo secundo signo noscuntur: non quòd Deus vt obiectum cognitum se manu ducat in creaturas; sed quia cognoscitur independentia in esse à creaturis; creaturæ verò cum dependentia in esse à Deo: sed hæc omnia contingunt in ea cognitione, de qua est sermo: ergo aut Deus se non comprehendit, aut potest comprehendi à creatura. Probo Minorem: quia Deus etiam à nobis potest concipi vt prior, ita vt cognitio illum repræsentet in primo aliquo signo rationis, vt increata cognitio illum repræsentat. Deinde vel per nouam formalitatem cognitionis creatæ, vel per nouam connotationem ad creaturas, concipiatur cognitio creata ad illas extendi, vt concipitur extendi cognitio increata: seruetur item eadem proportio cognitionis creatæ ad increatam attingendi Deum, & sit vera hæc causalis: *Quia Deum cognoscit, cognoscit creaturas*; & non è contrà, *Quia cognoscit creaturas, cognoscit Deum*; non quidem ratione obiecti formalis, & materialis, sed propter prioritatem rationis vnius formalitatis, aut denominationis, qua tantum significatur prioritas Dei in essendo, & posterioritas creaturarum: vt cognitio de animali rationali potest parti in duos conceptus aut denomi-

Pet. Hurtado de Mendoza de Incarn. pars I.

nationes, quorum alter sit ratione prior, propter prioritatem animalis. *s. Thom. q. 10.*

§. 183. Secundò probo idem antecedens ex §. 80. nempe posse esse cognitionem creatam ex vi sua Dei, & omnium creaturarum, in qua fundetur hæc propositio causalis, *Creatura cognoscuntur, quia cognoscitur Deus*. Sic arguo: Cognitio Dei est de creaturis propter suam perfectionem, qua est cognitio Dei de se ipso: eò enim quòd est Dei de Deo, ei debetur cognitio omnium creaturarum: sed hæc perfectio potest communicari alicui creaturæ: ergo. Probo Minorem: cur enim repugnet lumen tam perfectum, cui ratione suæ perfectionis in attingendo Deo debeat cognitio alicuius obiecti creati, non in Deo vt in obiecto priùs cognito, sed in Deo vt in obiecto infinite excedente creaturas? Nec facile ostendes duo prædicata reciprocè contradicentia: at datà cognitione vnius creaturæ, cur non poterit dari de omnibus? iam enim coguntur aduersarij in eadem, in quas cæteri, angustias. Huius cognitionis meminit P. Albertinus q. 4. Theologica in 1. corollar. primi princip. philosoph. nu. 10. §. *Ad argumenta autem, & q. 5. n. 2.*

§. 184. Tandem illa ratio comprehensibilitatis non videtur admodum utilis huic scopo: si enim obiecta in ratione obiecti sunt comitantia, nec alterum in altero, aut ex altero penetratur; quid interest cognitionem esse ex comitantia obiectorum, aut ex sua perfectione talem? Aristoteles definiens syllogismum, dixit esse in quo quibusdam positis aliud sequi necesse est ex eo quòd hæc ponantur: ob quod si aliquid simul cognoscitur ex vi perfectionis, quam habet cognitio, non verò ex vi medij syllogistici, est per accidens syllogismo: ergo etiam est per accidens Deo vt cognito, quòd cognitio de eò sit tam perfecta, vt cognoscat etiam alia, nisi ea cognoscat ex vi ipsius Dei cogniti vt medijs ad inferendam aliorum notitiam.

SUBSECTIO III.

Examinata doctrina Durandi.

§. 185. **E**X Durando aliam possumus inire rationem vendicandi Deum à nostra comprehensione. Constituit in Beatis necessariam cognitionem omnium possibilium in genere, specie, & individuo: ita vt nulla possibilis lateat beatum; negat tamen ab eo comprehendi Deum: quia futura non cognoscuntur, nec multa prædicata, quæ Deo conueniunt liberè, vt voluntas de producendis creaturis, scientia de illis, & alia prædicata prouidentia diuina: quia Beati non possunt cognoscere nisi Deum secundum se, in quo vt in obiecto cognito non possunt repræsentari, nisi quæ cum illo habent necessariam connexionem: hanc autem non habent futura, sed sola possibilis: ergo ex visionis non possunt in Deo cognosci nisi possibilis, non verò futura. vt autem Deus comprehendatur, opus est vt ex vi visionis cognoscantur omnia, quæ in ipso sunt formaliter & eminenter: ergo Beati non possunt Deum comprehendere. Quæ docuit Durand. in 3. dist. 14. q. 2. n. 4. & in 4. dist. 49. q. 3. n. 15. quem alij secuti.

§. 186. Quæ sententia duo præstat apertè. Alterum, quòd rationem claram reddit incomprehensibilitatis, id est, statur in aliqua ratione aperta, &

li non

S. Thom.
q. 10.

non diuinatoria. Alterum, quod hæc ratio propius accedit ad communem Patrum assensum de comprehensione, quam nihil lateat obiecti. Fateor à Durando etiam negari comprehensionem Dei, licet in ipso omnia possibilis & futura cognoscantur: quia illa cognitio creata nec esset tam clara, quam increata cognitio; nec esset tam perfecta, quam obiectum. quod dixit apertè in 3. dist. 14. q. 1. n. 10. & q. 2. n. 6. idem videtur insinuare.

§. 187. Impugnatur. Beatus in Deo ut in obiecto prius cognito potest videre omnia possibilis: ergo potest Deum comprehendere. Probo consequentiam. Primum, quia Deus seipsum comprehendit sola visione sui, & omnium possibilium in se, quin ad comprehensionem exigatur cognitio futurorum: ergo & à beato illa ratione comprehenditur. Probo antecedens: Primum ex frequentiori opinione Theologorum asserentium Verbum procedere ex comprehensione Dei; at non procedere ex cognitione futurorum, sed tantum ex possibilium: sentiunt ergo terminationem ad futura non pertinere ad comprehensionem Dei. Secundò, quia anima rationalis comprehenditur cognitione ipsius, & omnium quæ potest efficere: etenim homo dormiens, & nihil operans, comprehenditur actu supernaturali ab angelo: idem autem actus perseveret homine excitato, & liberè operante; idem est comprehensio. Rationes sunt duæ. Altera, quod actualis operatio non est argumentum maioris virtutis ei, qui totam virtutem actiuam ita cognoscit, ut cum nihil lateat: effectus enim sunt argumenta virtutis non cognoscenti adæquatè, quod se possit ipsa virtus porrigere. Secunda, quia non spectat ad comprehensionem, nisi quæ in re comprehensa possunt cognosci: sed actus liberi non sunt cognoscibiles in essentia Dei, nec creaturæ: ergo eorum cognitio non spectat ad comprehensionem.

§. 188. Obijcis: Si beatum latet aliquod prædicatum Dei: ergo Deum non comprehendit: quia comprehensionem nihil lateat obiecti. Distinguo consequens: si latet prædicatum necessarium, & cognoscibile in essentia Dei, Deus non comprehenditur, concedo consequentiam: prædicatum liberum, & non cognoscibile in essentia, nego consequentiam: quia ea debent apparere, quæ in obiecto comprehenso possunt cognosci, non verò aliunde cognoscibilia. quod apertè cernitur in anima.

§. 189. Secundò impugnatur: Beatus visione Dei potest cognoscere omnia futura: ergo etiam poterit Deum comprehendere. antecedens non est, cur negetur à Durando: siquidem omnia possibilis possunt, & necessariò cognoscuntur qualibet visione beata: dare igitur aliam, quæ representet etiam futura in Deo volente & cognoscente, cognito sub ea ratione, non arguit infinitatem: ipse enim Durandus in 3. dist. 14. q. 2. n. 6. censet hanc visionem esse minorem diuina, non in multitudine obiectorum, sed in claritate & perfectione. Nec hoc argumento facilè se expedient eius sententiæ auctores.

§. 190. Dicent, Deum comprehendere à se ipso visione sui, & omnium possibilium, & futurorum, non verò à creaturis. quia Deus ita cognoscit futura omnia, & suos actus liberos, ut eodem actu realiter cognosceret etiam alia futura, si essent, & alios actus suos liberos, & identitatem realem,

quam tunc haberet cum essentia: at hoc numero actu non possunt Beati ea cognoscere. Contra: Beati vident Deum essentia diuina inuariata posse alios effectus amare cum identitate reali sui cum quouis actu libero: noscere autem quos nunc habet actus, & quas denominationes, non spectat ad comprehensionem: sicut, nec quas actiones liberas animus exerceat.

§. 191. Deinde, Beati possunt cognoscere omnia prædicata Dei tam absoluta in se, quam relatiua secundum dici ad creaturas, quæ illi insunt necessariò: noscere item possunt omnia prædicata libera, quæ habet nunc comparatione creaturarum: item & illis realiter actibus, non verò alijs realiter distinctis, potuisse Deum hos effectus nolle, & alios velle: & cognoscunt identitatem realem essentia cum illis actibus, si essent quoad denominationem. (nam quoad existentiam sunt:) ergo beatum nihil Dei latet: non ex necessarijs, neque ex liberis, nec identitas realis horum actuum cum alijs, & cum essentia: ergo Deum comprehendere possunt. Nec verò opus est cognoscere quæ non sunt, sed omnia, quæ sunt: si autem alia essent, possent alio actu cognosci, & comprehendi Deus.

SVBSECTIO IV.

Examinatur opinio de aequalitate comprehensionis cum obiecto comprehenso.

§. 192. **E**xistimant alij ad comprehensionem esse necessariam aequalitatem comprehensionis cum obiecto comprehenso. Hæc aequalitas potest excogitari vel physica inter actum, & obiectum: ita ut physice sit tam bona comprehensio, quam obiectum: vel potest excogitari obiectiua tantum, ut sit intentionaliter talis adæquatè, quale est obiectum: ita ut omnia, quæ sunt in obiecto, represententur quidditatiuè comprehensione, & in illa sint obiectiue, ut sunt realiter in seipsis. Hic sensus examinabitur inferiùs: nunc autem operimur. Hinc deducunt iuuctores, Deum non posse à nobis comprehendere, quamuis in eo videantur omnia, quæ sunt in ipso formaliter, & eminenter, possibilis, & futura. Quia nulla cognitio creata potest esse physice tam bona, quam Deus: imò nec anima Christi Deum comprehenderet, quamuis intelligeret formaliter cognitione increata Dei: quia licet illa sit tam bona, quam Deus ipse; tamen unio intellectio ad intelligente in est minus bona, quam ipse Deus: intelligens enim aliquid comprehendens, debet esse tam bonum, quam obiectum comprehensum.

§. 193. Hæc doctrina est Durandi in 3. d. 14. q. 1. n. 10. cuius verba sunt apertissima: quam amplexi sunt Nominales, quos secuti recentes nonnulli, nec pauci, nec indocti, P. Herize disp. 4. c. 4. & P. Arabal disp. 33. c. 3. & 4. & alij. Cui ansam præbuit S. Thomas 1. p. qu. 12. a. 7. clariùs autem q. 14. a. 3. Vbi concludit Deum à se ipso comprehendere: quia eius cognitio habet tantam perfectionem, quantum ipsum obiectum: unde concludit à seipso tantum cognosci, quantum est cognoscibilis: quia verò creatura non potest tanta perfectione Deum cognoscere, quantum ipse est cognoscibilis, ideo à nulla potest comprehendere. idem repetit 3. Contra Gent. c. 55. Recognosce §. 37. & 38.

§. 194.

§.194. Est tamen diffidium inter hos Doctores: Durandus existimat Deum non iri à creatura comprehensum, quamvis in eo cognoscerentur omnia possibilia, & futura, quia adhuca cognitio esset imperfectior Deo: at S. Thomas 1. p. q. 12. a. 8. & 3. p. q. 10. art. 2. & alibi asserit Deum in eo euentu iri comprehensum. in quo quidem clarior est Durandus: & S. Thomas eget explicatione: nec enim est satis apertè locutus: non enim probauit ex cognitione omnium sequi modum infinitum per essentiam in cognitione, quod erat probandum ex hypothesi, quòd constituerat non comprehendi Deum nisi cognitione tam bona, quam est ipse. Nec quod dixit 3. Contra Gent. c. 55. id probauit, vt ostendam inferiùs.

§.195. Addo à S. Thoma non constitui comprehensionem Dei in sola cognitione omnium creaturarum; sed in earum cognitione sub omni ordinatione diuina, qua possunt à Deo per prouidentiam, multasque virtutes dirigi in suum finem: cognitio enim omnium creaturarum in sola omnipotentia, non est adæquatè cognitio Dei, etiam in ordine ad creaturas, ad quas habet Deus alia prædicata præter omnipotentiam, nempe scientiam, misericordiam, iustitiam, &c. Quod clarissimè dixit ipse B. Thomas q. 8. de Veritate a. 4. ad 1. *Aliud, inquit, est scire omnes res; aliud autem scire omnia intelligibilia de rebus: satis autem probabile videtur, quòd omnes videntes Deum per essentiam omnes creaturas cognoscant secundum species suas ad minus. Non autem oportet quòd angelus sciens aliquam rem, sciat omnes rationes intelligibiles de ipsa: est forte sciat omnes proprietates naturales, quæ comprehensione essentia cognoscuntur; non tamen scit eam secundum omnes rationes, quibus substat ordini diuina prouidentia, qua vna res ordinatur ad varios euentus.*

§.196. En, ex B. Thoma possunt cognosci omnes species creaturarum, quin cognoscantur omnes rationes, quibus sunt cognoscibiles: ergo ex præciso conceptu omnium creaturarum in Deo, non sequitur Deum comprehendendi nec absolutè, nec ex B. Thoma: cum ergo 3. Contra Gent. cap. 56. sine dixit: *Quòd autem omnia per ipsum intelligi possint, & cognoscantur; hoc absque comprehensione non potest accidere, vt ex prædictis apparet;* explicandus est: quando cognoscuntur omnia sub omni ratione formali, qua sunt in Deo intelligibilia: si autem cognoscuntur omnia secundum proprietates naturales, non sunt in Deo cognita perfectè; ac propterea nec Deus comprehenderetur. Hæc dixi, vt multi animaduerant, quo pacto accipiendus sit B. Thomas, quando agit de comprehensione Dei per cognitionem omnium creaturarum.

SUBSECTIO V.

Impugnatur ea sententia.

§.197. **P**rimùm ea sententia deseritur à plerisque Theologis; qui meritò censent non exigi in comprehensione obiecti tantam perfectionem, quantum habet obiectum. Primùm, nullus ita desipuit, nec potuit (nisi insanus omnino,) vt arbitraretur posse actum creaturæ esse tam perfectum, quam Deum: asseruerunt autem aliqui posse Deum actu creato comprehendendi. Hos Patres damnauerunt, asserentes Deum esse à nobis incomprehensibilem: at non eò confugerunt, vt proba-

Pet. Hurtado de Mendoza de Incarn. pars I.

rent nostram cognitionem esse æqualem perfecti-
oni Dei: ergo comprehensionem non acceperunt
in eo sensu.

§.198. Dicent ab errantibus assertam comprehensionem Dei, quam à Patribus nouimus esse damnatam: at non omnes Patres eandem reddere rationem; nonnulli autem Theologi eam reddunt. Fateor sæpè dogmata stabiliri, & in eorum rationibus interdum nutari: quia ratio in Theologia est minùs certa frequenter, quam conclusio: in præsentem autem est hæc ratio tam clara, & opposita tam aliena ab hominum mente, vt ipsi errantes irrideret Patres, si eos viderent incomprehensionem Dei propugnare eo argumento: responderent enim sibi in mentem nec venisse cogitare suos actus esse Dei æquales in perfectione; sed à se videri Deum comprehensiuè: quia nihil Dei eos latebat. Hoc argumentum non est demonstratio Theologica; est tamen moraliter efficax.

§.199. Secundò argumentor: ad videnda omnia, quæ formaliter & eminenter continentur in substantia creata, eamque comprehendendam, non est opus vt cognitio comprehensiuæ sit substantia: cum omnis creata cognitio sit accidens: & tamen farentur aduersarij multas substantias à creaturis comprehendendi. Primùm enim asserunt, angelum inferiorem à superiori comprehendendi: nec tamen cognitio angelica superioris est tam bona, quam angelus inferior: ergo comprehensio non est necessariò tam bona, quam obiectum. Secundò, scientia infusa potest angelus ab alio comprehendendi; nec tamen actus supernaturalis est tam bonus, quam angelus: ille enim licet in gradu superiori entis supernaturalis multis excedat ab angelo. non disputo vtrum gratia sanctificans sit melior angelo; sed de actu scientiæ supernaturalis habente pro obiecto adæquato angelum: hunc actum assero esse minùs bonum absolutè, quam angelum, licet secundum quid meliorem. item angelus comprehendit leonem, item & animus separatus: nec tamen illi actus naturales sunt absolutè meliores leone: ergo comprehensio non est in genere entis necessariò tam bona, quam obiectum comprehensum.

§.200. Tandem illa ratio comprehensionis videtur excogitata ad fugiendas difficultates de incomprehensione Dei magis, quam ex communi assensu & definitione: cum enim certa sit incomprehensibilitas Dei, & alia rationes eam tuendi incertæ, ad hanc confugere Doctores ij, vt possent componi cum Dei incomprehensibilitate.

SUBSECTIO VI.

Ad argumenta S. Thomæ.

§.201. **D**ixi mentem Thomisticam esse hac in parte non claram: quamvis autem ego existimo eum non esse ab hac sententia, sed ab explicanda subsect. 10. tamen quia eius argumenta faciunt etiam hæc scopo; oportet ad ea in hoc etiam sensu respondere: quia eis vtuntur auctores huius sententiæ, quam impugno. Arguit igitur 1. p. q. 12. art. 7. & q. 14. art. 3. & 3. Contra Gent. cap. 55. & in 3. dist. 14. qu. 1. art. 2. & in 4. dist. 49. qu. 2. art. 3. & 3. p. qu. 10. art. 1. Ex omnibus ijs locis argumenta petentur.

Ii 2 §.202.

S. Thom.
q. 10.

§. 202. Primum comprehensio corporea est apprehensio alicuius rei cum omnibus que illius sunt: intellectualis autem comprehensio est cognitio continens in se totum obiectum; sed cognitio finita non potest contineri totum obiectum infinitum: ergo cognitio finita non potest esse comprehensio obiecti infiniti. Probo Minorem: quia obiectum contentum in cognitione in nullo eam excedit; sed totum totaliter stat sub actu virtutis cognoscitivæ: sed obiectum infinitum non potest ita stare sub cognitione finita, ut in nullo eam non excedat: ergo nec illa potest comprehendere. Confirmatur Primo. Intelligibile per se loquendo comparatur ad intellectum secundum quantitatem virtutis: sed in hac quantitate obiectum infinitum excedit cognitionem finitam: ergo eam excedit in eo, in quo per se comparantur. Confirmatur Secundo. Deus est cognoscitivus sui per essentiam suam; creatura autem est cognoscitiva Dei per lumen creatum: sed veritas diuinæ essentiæ excedit lumen creatum; & ideo impossibile est ut lumine creato videatur Deus tam perfecte, quam est visibilis. Ex quo sequitur Deum à nullo intellectu creato posse comprehendere in 4. dist. 49. q. 2. a. 3.

§. 203. Hoc argumentum est à me, opinante non posse in Deo cognosci omnia possibilea, & in eo latere beatum necessarium multa prædicata, ut ostendi à §. 65. ad 71. Probat igitur argumentum, nec in Deo posse videri omnia, nec eum comprehendere: quia semper prædicata excedunt cognitionem: aut non probat cognitionem comprehensivam futuram æqualem obiecto. Demus, omnia cognosci à Beatis in Deo, tam possibilea, quam existentia: adhuc illa cognitio esset comprehensio Dei, nec esset infinita in entitate. Durandus enim & alij (& ut videtur, etiam S. Thomas) rationem incomprehensionis petunt ex physica inæqualitate cognitionis cum obiecto. in quo sensu ad argumentum respondeo.

§. 204. Distinguo Maiorem ex §. 202. comprehensio continet in se totum obiectum physicè, siue virtualiter, nego Maiorem: continet intentionaliter, & obiectivè, concedo Maiorem, ut cognitio quidditativa continet totum obiectum, non verò totaliter: illa enim ratio continendi, non est nisi representatio totalis obiecti, quod est in cognitione secundum omnia prædicata, quæ habet in se realiter. Distinguo item Minorem: cognitio finita non potest obiectum infinitum totaliter continere physicè & virtualiter, concedo Minorem: sicut nec visio Dei continet etiam partialiter Deum, nec comprehensio angeli angelum; non potest illud continere intentionaliter & obiectivè, nego Minorem: ut cognitio quidditativa Dei continet Deum in patria, & cognitio accidens continet angelum; hinc nego consequentiam: quia ad comprehensionem satis est continere ad æquatem intentionaliter, ut patet in angelo comprehendente substantiam. Ad probationem Minoris, distinguo Maiorem: obiectum comprehensum in nullo comprehensionem excedit physicè & entitativè, nego Maiorem: potest enim substantia comprehendere accidentè, quod excedit: in nullo excedit obiectivè & intentionaliter, concedo Maiorem: quia omnia, quæ sunt realiter in obiecto, sunt intentionaliter in comprehensione. Distinguo item Minorem: obiectum infinitum excedit necessariò

cognitionem finitam, excessu physico & entitativo, concedo Minorem; excessu intentionali, nego. Hoc enim non est nisi representari cognitione omnia, quæ sunt in obiecto; cui simile est in quidditativa cognitione Beatorum.

§. 205. Ad primam confirmationem, distinguo Maiorem: intelligibile, & intellectio comparantur secundum quantitatem virtutis comparatione physica, & æqualitate entitativa, nego Maiorem: comparatione intentionali & representativa, concedo Maiorem: quia obiectum est terminus cognitionis, & principium in ratione obiecti: cui respondet cognitio. Distinguo item Minorem: comparatione physica obiectum excedit cognitionem finitam, concedo Minorem: comparatione intentionali, nego Minorem: quia omnia, quæ sunt realiter in obiecto, sunt intentionaliter in actu, ve dixi §. 204. Distinguo item consequens: excedit physicè in eo, in quo comparantur, concedo consequentiam: excedit intentionaliter, nego consequentiam. Ad secundam confirmationem, respondeo probari comprehensionem Dei de se ipso esse meliorem comprehensione creata de Deo. Hinc autem non inferitur, nostram cognitionem non posse esse comprehensivam: quia non est de eius ratione ut sit optima inter possibilea: alioquin creaturæ essent tam incomprehensibiles, quam Deus. ita in 3. d. 14. q. 1. a. 2. quæstionc.

§. 206. Secundum argumentum: Comprehendere aliquid est eius terminos circumferre: non quidem terminos essentiæ diuinæ, quibus illa caret, sed cognitione ita eam penetrante, ut non sit possibilis melior, & sit æqualis obiecto. Respondeo ex §. 172. terminos dictos ab August. in comprehensione rerum corporearum, quod ipse explicuit in terminis annuli, quem oculi comprehendunt. Deinde terminos non intelligo proprie, sed improprie pro toto obiecto, cuius nihil lateat cognoscentem: & quamvis prædicata & effectus sint infinita, habeant terminos negativè, id est, ultra illa nihil est: in hoc sensu concedo Maiorem. Ad Minorem, respondeo non esse necessariam illam æqualitatem physicam, sed intentionalem: quia ita videntur omnia, ut ultra nihil sit visibile: quod est circumferbere privativè terminos, ut Deus ipse eos sibi circumferbit. ita id explicuit Thomas ipse 1. p. q. 14. a. 3. ad 1. & 2.

§. 207. Tertium argumentum: Illud comprehenditur, quod perfecte cognoscitur: sed Deus à creatura non potest cognosci perfecte: ergo Deus non potest à creatura comprehendere. Probat Minor. Illud perfecte cognoscitur quod cognoscitur quantum cognoscibile est: sed Deus à creatura non potest cognosci, quantum ipse est cognoscibilis: ergo à creatura Deus non potest cognosci perfecte. Probat Minor: quia cognosci rem quantum cognoscibilis est, est eius cognitionem pervenire ad eam perfectionem cognitionis, quæ ipsa est cognoscibilis: sed nulla creata cognitio venire potest ad eam perfectionem, quæ Deus est cognoscibilis: ergo Deus à creatura non est cognoscibilis, quantum ipse cognoscibilis est. Maior probatur: quia unumquodque est cognoscibile secundum quod est ens in actu: debet ergo eius cognitio esse in eodem actus modo. Minor est certa: quia nulla creata potest esse tam bona, quam cognitio Dei de se ipso. Confirmatur Primo. Deus perfecte cognoscitur, quan-

quando in cognitione est tantus, quantus ipse est in ratione obiecti: sed in nulla cognitione creata ita est: ergo. Confirmatur Secundò. Tunc est perfecta cognitio, quando habet tantum entitatis, quantum obiectum habet cognoscibilitatis; vel è contrà tantum obiectum habet cognoscibilitatis in cognitione, quantum entitatis in se: sed in se habet infinitam entitatem, & cognoscibilitatem: ergo in cognitione debet esse tantum entitatis. ita arguit 1. p. q. 12. a. 7. & q. 14. a. 3.

§. 208. Nego Minorem: Ad probationem, distinguo Maiorem: illud perfectè cognoscitur solum, quod cognoscitur, quantum cognoscibile est, reduplicando cognitionem, eiusque modum, nego Maiorem: licet enim Deus se comprehendit, & cætera omnia; quia ea cognoscit, quantum sunt ab intellectu cognoscibilia; tamen id non est necessarium; alioquin nihil esset comprehensibile nisi à solo Deo, à quo solo cognoscuntur, quantum cognoscibilia sunt, reduplicando perfectionem cognitionis: illud autem cognoscitur perfectè quod cognoscitur & quidditatiuè, & in eo cognoscuntur omnia cognoscibilia, siue cognoscitur, quantum cognoscibile est, reduplicando obiectum, & que ex parte illius sunt cognoscenda, concedo Maiorem. Distinguo item Minorem: Deus non potest cognosci à creatura quantum cognoscibilis est, reduplicando actum, concedo Minorem; reduplicando obiectum, nego Minorem: quia ex parte obiecti non sunt alia cognoscibilia. Hinc nego consequentiam: quia ad cognitionem perfectam, non est opus ut sit optima, sed ut sit quidditatiua, & cognoscat omnia in obiecto comprehenso. Ad probationem Minoris, nego Minorem: non enim est opus, nisi ut cognitio perueniat ad perfectionem cognitionis quidditatiuè, & omnia prædicata obiecti penetret. Ad probationem Minoris responderetur, obiecta esse cognoscibilia secundum quod sunt in actu, aut in potentia: Deum autem secundum quod est in actu. Ad quod sufficit cognitio quidditatiua omnium quæ in ipso sunt: quia intellectus ut apprehendit Deum, eum apprehendit in actu, ut accidens cognitio cognoscit creaturam in actu substantiali: & ut ad hoc non exigitur cognitio substantia; ita nec ad illud cognitio in actu per essentiam.

§. 209. Ad primam confirmationem, distinguo Maiorem: tunc est perfecta cognitio, quando habet tantum, quantum est obiectum, quando habet physicè, nego Maiorem: dico id non esse necessarium; quamuis talis cognitio est perfecta: quando intentionaliter & quidditatiuè est tantum, quantum physicè est obiectum, concedo Maiorem. Nego autem Minorem: quia cognitio quidditatiua Dei & omnium, esset intentionaliter tantum, quantum Deus, id est, tot representat, quot sunt in Deo. Ad secundam confirmationem, patet ex §. 208. non exigitur illa physica æqualitas, sed intentionalis.

§. 210. Quartum argumentum confici potest ex 3. Contra Gen. e. 55. quod eò tendit, ut probet Deum à creatura non comprehendi, quia est in se infinitus; lumen autem creatum finitum: infinitum autem non potest perfectè videri per finitum. Secundò, quia virtus finita non potest æquari obiecto infinito. Tertio, quia omne agit in quantum participat formam agendi; intellectus autem crea-

Petr. Hurtado de Mendoza de Incarn. pars I.

tus non participat formam agendi infinitè. alia s. Thome omitto, quia sunt iam probata & dilata. Respondi deo nondum probari à S. Thoma requiritur lumen infinitum ad comprehensionem infiniti; sicut non requiritur cognitio substantia ad comprehendendam substantiam, nec cognitio angeli ad comprehendendum angelum. Ad secundum, iam respondi non esse necessariam æqualitatem physicam, sed intentionalem. Ad tertium, non esse necessariam participationem infinitam formæ ad comprehensionem Dei.

§. 211. Iam dixi §. 203. hæc argumenta esse à me, opinante non posse à creatura cognosci in Deo omnia prædicata in ordine ad creaturas, nec creaturas omnes: ego enim existimo nullam cognitionem nisi Dei posse esse reflexam supra se. Respondi autem ijs argumentis, ut ostenderem eorum inefficaciam ad probandam æqualitatem entitatiuam inter obiectum, & eius comprehensionem; sed satis esse æqualitatem intentionale, ut ergo Durandus admisit non fore comprehensionem Deicam, qua quidditatiuè cognosceretur, & omnia alia in illo: quia non esset entitatiuè tam perfecta quam Deus: ita B. Thomas ijs quatuor argumentis probauit, comprehensionem Dei esse æqualem physicè Deo. Quibus in hoc sensu feci satis, ostendens eis hanc partem minimè eninci. Ex cognitione autem omnium possibilium in Deo, conatus est S. Thomas probare hunc modum æqualitatis physicæ; sed neque id conficiunt eius argumenta. Et quidem S. Thomas primùm statuit, comprehensionem Dei esse æqualem physicè Deo: id quæ voluisse videtur independentè à penetratione omnium possibilium: eam enim datà, adhuc ex B. Thoma non comprehenderetur Deus; ut Durandus admittit: quia caret ea æqualitate physica: ob quod ubique prius querit, vtrum Deus possit à creatura comprehendi; postea verò, vtrum omnia possint in Deo cognosci. Quod si ex penetratione omnium pendet ratio comprehensionis; prius erat ostendendum ea cognosci nõ posse, & ea ratione Deum esse à nobis incomprehensibilem: vel si possent omnia cognosci, adhuc non esset comprehensibilis. Mihi subobscurus hæc in parte videtur B. Thomas. Videamus quid cæteri probeant.

SYBSECTIO VII.

Ad aliorum argumenta.

§. 212. P. Valentinus Herize disp. 4. à n. 24. eadem sententiam probat argumentis, de quibus in hæc palæstra non semel cum eo contendit. Constituit n. 24. & 25. ad comprehensionem exigi non solum ut nihil lateat cognoscentem, sed ut illa in se sit perfecta, sua perfectione respondens obiecti perfectioni. arguit ergo n. 26. Res spirituales non potest etiam diuinitus videri visa corporeo; nec Deus solis naturæ viribus: quia obiectum in ratione obiecti quasi taxat cognitionis perfectionem: quia cognoscibilitas est quasi proprietates obiecti: ergo comprehensibile obiectum taxat etiam suæ comprehensioni certum gradum perfectionis, non solum in intensione, sed etiam in essentia. Quod num. 27. confirmat. quores est nobilior, eo amabilior, petirque amorem in substantia meliorem; hinc Deus non potest à creatura pro dignita-

S. Thom.
q. 20.

te diligit: ergo etiam Deus petit cognitionem optimam: ergo ut Deus non est comprehensivè amabilis nisi à se ipso, ita nec cognoscibilis.

§. 213. Respondeo, certum esse quodlibet obiectum præscribere cognitioni sui certam perfectionem. Admitto item Deum ratione suæ veritatis obiectivè taxare intuitioni sui supernaturalitatem. nego autem hinc sequi, taxare comprehensioni sui infinitudinem; ut, substantia angeli ut comprehendatur, non exigit comprehensionem angelum, nec substantiam. Confirmatio non vrget: amor enim petitur inæqualis ab obiectis petentibus cognitionem æqualem. Peccatum æqualem petit cognitionem Dei, ac actus honestus, non tamen æqualem amorem: igitur amor sequitur obiectum ut conveniens naturæ rationali, ut rationali: ob quod cum æquè cognoscantur à Deo leo & angelus, amantur non æquè. Cum autem Deus sit convenientissimus naturæ rationali ut rationali, non amatur pro dignitate nisi à seipso.

§. 214. Aduerte aliud discrimen amoris à cognitione. Deus non cognoscitur perfectè nisi in eo penetrantur creaturæ; amatur autem perfectè solus: item Deus non cognoscitur quantum petit cognosci, nisi à seipso, ut nec amatur. Dico autem non exigi propterea ad eius comprehensionem infinitudinem: quia comprehensio non petit esse optima cognitio, quam petit obiectum subiectione sequenti.

§. 215. Igitur ad confirmationem ex §. 212. distinguo cōsequens: ergo Deus petit optimam cognitionem: ut pro exigentia & dignitate cognoscatur, concedo consequentiam; ut comprehensivè noscatur, nego consequentiam. Ad probationem, respondeo amorem quasi comprehensivum illum esse quo nullus maior debetur obiecto, id est, nulla maior æstimatio: quia hæc comprehensio non est in ordine ad amanda alia, ut comprehensio mentis est ad cognoscenda; sed quasi ad solutionem æstimationis debitæ obiecto: cognitio autem obiecti non est argumentum æstimationis: multa enim cognoscuntur, quin æstimentur; est ad penetrationem obiecti. Vnde amor comprehensivus est, qui indicat totam æstimationem obiecti, quam in Deo nullus indicat nisi ipse Deus amore suo: comprehensio autem est, quæ indicat quidditatiuè nihil aliud superesse cognoscendum, quod contingit cognitioni quidditatiuè exprimentis omnia, quæ in obiecto sunt formaliter & eminenter: est ergo mala consequentia ab amore comprehensivito ad cognitionem comprehensivam: quia illorum comprehensio est ex capitibus ab similibus.

§. 216. Arguit Secundò, à conglobatis Sanctorum testimoniis. Quibus vno verbo respondeo, illos à nobis esse: negant enim omnia posse à Beatis in Deo cognosci, Deumque à nobis cognosci multò minùs bene, quàm à seipso. quod ex me verum est: tum quia cognitio in se est minùs bona; tum quia in Deo multa non penetrat, quæ penetrat ipse: exigi autem ut comprehensio sit tam bona, quàm obiectum comprehensum, nec indicant illi Sancti.

SUBSECTIO VIII.

Appendix de opinione constituyente comprehensionem in actu perfectissimo, quem obiectum potest aut petit.

§. 217. **N**on desuere, qui censent comprehensionem obiecti esse cognitionem optimam, quæ potest ad illud terminari. Contra quos argumentor apertè: ergo nulla creatura est comprehensibilis ab alia, sed omnes æquè incomprehensibiles, ac Deus. Probo consequentiam: Omnes creaturæ possunt terminare cognitionem Dei, non minùs ac ipse: sed nulla cognitio creaturæ potest esse tam perfecta, quàm cognitio Dei: ergo nulla cognitio creaturæ potest esse optima earum, quæ possunt ad creaturam terminari: ergo nulla cognitio creaturæ potest esse comprehensio alius creaturæ.

§. 218. Quod argumentum coëgit auctores pedem referte, ac moderati eam opinionem, non ut accipiatur de cognitione perfectissima, quæ possit ad obiectum terminari, sed quam obiectum expossat: etenim ob perfectionem naturam intellectuum possunt esse multæ, quæ exerceant cognitiones circa creaturam, quarum cognitio sit melior, quàm petitur à creatura ipsa. exempli gratia, lapis petit cognitionem certæ perfectionis, & non maioris; v. gr. cognitionem in anima separata: nulla cognitio inferior hac potest esse lapidis comprehensio: at ab angelo possunt esse aliæ cognitiones multò meliores, quod non obest quo minùs animæ separatae cognitio sit lapidis comprehensio: quia excessus ille cognitionis angelicæ, licet potest ad lapidem terminari; non tamen exigitur: cum autem Deus exigit cognitionem suam, & huic nulla sit æqualis, deducunt nulla alia Deum posse comprehendendi. Recognosce hac de re P. Herize disp. 4. n. 31. quo cum ego hanc disputationem publicè iniui.

§. 219. Quam responsum impugno: ergo non solum Deus, sed etiam creaturæ aliqua naturales sunt incomprehensibiles: exempli gratia, angelus, animus, & materia prima. Probo consequentiam: omnis res petens cognitionem Dei, est incomprehensibilis nisi à solo Deo (ut ipsi fatentur:) sed materia prima exigit cognitionem Dei: ergo est incomprehensibilis. Probo Minorem: materia prima exigit id, à quo dependet, ut sit: sed pendet à cognitione Dei: ergo petit cognitionem Dei. Minor est certa: quia materia pendet ab omnipotentia, & communi eius applicatione, aut directione: quia omnipotentia non potest exire in actionem externam nisi applicata à voluntate Dei, & eiusdem intellectu directa: ut ignis non potest calefacere nisi applicatus. Maior probatur: quia petitio vnius rei ab alia per appetitum innatum nihil est, quàm dependentia rei petentis à re petita, sine qua esse non potest: quia hæc petitio non est per appetitum elicitum, sed innatum, quem dicimus inclinari & petere id, sine quo esse non potest: ob hoc materia est appetitus ad formam, & hæc ad illam: creatura appetit naturaliter Deum, sine quo esse non potest: ignis eam ob causam appetit calorem: ergo vnumquodque appetit & petit id, sine quo esse non potest.

§. 220.

§. 220. Vnde deduco, cognitionem Dei exigi à materia prima ab animo separato, & ab angelo; quin potius & ab omni ente à Deo pendente. Quia omne id pendet ab omnipotentia Dei influente, & applicata per intellectum & voluntatem Dei: ergo omne eiusmodi ens inclinatur, & petit cognitionem Dei, qua omnipotentia dirigatur in eius productionem.

§. 221. Respondent creaturas petere cognitionem Dei, non tamen formaliter ut est Dei, & cum tanta perfectione, quanta est in Deo: sed petunt materialiter cognitionem Dei, ut est sufficiens ad eas producendas: at sufficiens quidem esset, quamuis non esset Dei, nec tam perfecta: ergo excessus est per accidens, & ultra petitionem creaturarum. Probatur Minor: tum quia si Deus comprehenderet angelum inferiorem ut comprehenditur à superiori, posset dirigere suam omnipotentiam ad eum creandum: tum quia angelus superior, si esset omnipotens, posset cognitione, quam nunc habet, creare aliam: ut poterit, si ei communicetur vis instrumentaria ad creationem.

§. 222. Respondeo, à creatura peti cognitionem Dei, ut Dei, & cum tota essentiali, seu intensiva perfectione quam habet (licet non formaliter cum tota extensione ad alia obiecta: quia ut est cognitio de angelo, non dirigit ad faciendam materiam:) ergo à nulla creatura potest comprehendi alia. Consequentia patet ex §. 218. Antecedens probatur: creaturae dependent essentialiter ab omnipotentia Dei: ita ut repugnet aliquam oriri, nisi vel à sola omnipotentia, vel etiam ab illa cum aliqua causa secunda: item implicat terminos omnipotentiam non esse Dei, & esse in alio præter Deum, à quo essentialiter pendet omne ens creatum: ergo petunt creaturae cognitionem Dei ut Dei: Probo consequentiam: Petunt cognitionem ut est formaliter necessaria ad dirigendam omnipotentiam: sed hæc est dirigibilis per solam cognitionem Dei ut Dei: ergo creaturae petunt cognitionem Dei ut Dei. Maior est ex terminis nota: quia dependent ab ea cognitione sine qua dirigi non potest omnipotentia. Minor est clarior: quia omnipotentia Dei, cui alij cognitioni potest esse subiecta nisi diuinæ: Quod clarius patebit ex solutione rationis aduersæ.

§. 223. Ad rationem obiectam §. 221. respondetur, exigi perfectionem Dei ut Dei: quia creaturae exigunt cognitionem directricem omnipotentiam Dei, & quæ præcat voluntati applicanti omnipotentiam; quæ sunt attributa eiusdem essentialitatis: ergo exigitur cognitio Dei ut Dei: item exigitur formaliter cum hac specifica perfectione: quia exigitur cum perfectione existente formaliter in Deo, & dirigente potentiam Dei, & præeunte voluntati Dei: hæc autem omnia sunt in cognitione Dei ut Dei, & cognitio directiva voluntatis angelicæ est cognitio angelica formaliter. quod probatione non eget. Vnde cognitio sufficiens ad applicandam omnipotentiam est formaliter cognitio Dei ut Dei; quia nulla alia potest applicari.

§. 224. Ad primam probationem Minoris responderetur, implicari terminos: perinde enim est, ac si Deus esset angelus, aut angelus Deus; tunc nec esset hæc omnipotentia, quæ in conceptu suo essentiali petit hanc cognitionem Dei, & non alia; nec esset omnipotentia: quia præter hanc nulla est pos-

sibilis. Idem dico ad secundam probationem: si angelus haberet omnipotentiam, non esset angelus, sed Deus: nec moueretur nisi cognitione, qua nunc Deus. Ad tertiam responderetur, instrumentarium concursum posse dirigi cognitione recepta in instrumento; principalem verò reperta in agente principali, qui est Deus. Est quidem hoc argumentum tam efficax, ut eo semper viderim ego turbatos hos auctores. Alia prætereo.

SUBSECTIO IX.

Alia eiusdem opinionis explicatio.

§. 225. **H**is argumentis alij permoti latebras quaerunt ad se abdendum. Dicunt, singula obiecta taxare suæ comprehensioni certum gradum perfectionis, & quo obiecta sunt nobiliora, petere comprehensiones meliores: cum autem Deus sit infinite melior ceteris obiectis, taxat in sui comprehensione infinitam perfectionem, non gradualem intensivam, sed essentialem & specificam. Rogati verò quantam perfectionem taxet anima rationalis, quantam angelus; dicunt se nescire punctum fixum perfectionis cuiusque obiecti; vagè tamen scire singula obiecta taxare certum gradum: cum autem à creaturis ad Deum ascensio sit infinita, crescit infinite comprehensio Dei: qui propterea à seipso solo est comprehensibilis.

§. 226. Sententiæ huius nullam reddunt rationem, nisi eam esse naturam comprehensionis, eaque ratione propugnari incomprehensionem Dei: semper odaras erectas ignoto Deo, ne ignorans aliquid colam. Arguo Primum, eodem fundamento dici posse, nec Deum quidditatiuè posse videri, quia singula obiecta taxant quidditatiuè sui cognitioni certum gradum perfectionis, ut est certum: sed à creaturis ad Deum est infinitus ascensus: ergo cognitio quidditatiua Dei crescit infinite. Definitioni communi comprehensionis penetrantis in obiecto omnia, quæ sunt formaliter & eminenter, ij addunt, *cum perfectione ab obiecto taxata*: ita cognitioni quidditatiuæ, quæ est cognitio rei sicuti est per propriam speciem, vel à priori; addiderim ego, *cum perfectione taxata ab obiecto*: & ut ipsi solo arbitratu id dicant in comprehensione, dixerim ego de quidditatiua cognitione.

§. 227. Secundò, comprehensioni substantiæ non taxatur perfectio substantialis, alioquin à solo Deo esset comprehensibilis: cur ergo comprehensio Dei erit infinita? etenim huic calculationi iam respondi §. 225. respondeo veram esse eam taxationem: vnumquodque enim obiectum ut comprehendatur, exigit cognitionem quidditatiuam sui, in ipso penetrantem omnia, quæ potest eo pacto quo potest. Perfectio huius actus quæcumque sit, est, quæ petitur ab obiecto, non verò alia. Hinc autem sequitur, Deum non posse comprehendi nisi cognitione quidditatiua attingente in ipso omnia, quæ sunt formaliter & eminenter. Hanc fore infinitam, ij nondum probant.

Explicatio similior veri.

§. 228. **M**eritò ijs opinionibus desertis possumus excogitare aliam similiorem vero. Dicimus comprehensionē vendicare sibi duo; alterum, ut sit quidditatiua cognitio omnium quæ sunt formaliter in obiecto; item ut in ipso penetrat quidquid in eo est cognoscibile omni ratione qua est in illo cognoscibile: v. gr. sub ratione potentia, cognitionis, &c. nisi enim ita cognoscatur, non erit comprehensio: quia si cognitio sit per alienas species, vix efformatur conceptus proprius: ob quod exigitur visio Dei: item nisi omnia penetrat, iam aliquid lateret. Alteram, quod vendicat, est, ut habeat certum gradum perfectionis, sine quo non sit comprehensio, licet cetera habeat. de hac perfectione multum curat Magister, S. Thomas, Durandus, & alij Theologi, vno aut altero excepto. Hunc autem gradum assigno ex æqualitate cognoscentis, & cogniti: illa ergo erit comprehensio, quæ quidditatiuè cognoscit obiectum, & in eo penetrat omnia: item est à principio æquè perfectio, ac est obiectum: & quia fortè aliqua natura inferior exercere potest aliquos actus perfectiores, quàm actus aliqui nature superioris; omnis cognitio tam bona, aut melior quàm est à cognoscente æquali obiecto, & quæ sit quidditatiua, & omnium quæ in eo sunt: omnis (inquam) eiusmodi cognitio est comprehensio obiecti; quia est aut formaliter, aut æquiuvalenter à cognoscente æquali.

§. 229. Hæc sententia videtur colligi non obscure ex S. Thoma in 4. dist. 49. qu. 2. art. 3. vbi explanans hanc difficultatem, constituit ad comprehensionem exigi, ne obiectum excedat virtutem cognoscentis: si enim omnia cognoscantur, & tamen obiectum excedat virtutem cognoscentem, non est comprehensio: si autem & omnia cognoscantur, & obiectum sit æquale virtuti cognoscentis, est comprehensio, ait in Corpore: *Ita dicitur contineri aliquid ab alio spiritualiter, quod substat virtuti eius, & in nullo excedit ipsam.* Non dixit, In nullo excedit cognitionem, sed, ipsam, nempe virtutem cognoscentem. Deinde persistit in comparatione obiecti non cum cognitione, sed cum virtute cognoscente. Quando lumen beatum exceditur à Deo, deducit huic esse à Beatis incomprehensibilem; Deum autem à se comprehendi.

§. 230. Ne autem aliquis existimet, sermonem esse B. Thomæ de virtute intellectu non considerata in solo actu primo, sed etiam in secundo, ut comparatio sit inter potentiam & cognitionem, ita ut tria hæc sint æqualia; assero locutum S. Thomam de æqualitate inter obiectum & intellectum secundum se, & in actu primo; non verò inter intellectum & cognitionem. videantur quæ in eodem articulo dicit ad 2. & 3. ad 4. autem asserit: *Dicendum quòd quando aliquid intelligit se, idem est modus cognoscentis, & cogniti, & idèd si intelligit se, comprehendit se. Non est autem idem modus cognoscentis, & cogniti, quando intellectus intelligit aliud, & ideo non est simile.* ergo S. Thomas non comparat comprehensionem obiecto comprehenso; sed virtutem intelligentem. Probo consequentiam: quia quando angelus se cognoscit, non

est idem modus essendi inter ipsum, & cognitionem: hæc enim est accidens; ille autem substantia: est autem idem modus inter angelum, & virtutem radicalè intelligendi, qui est ipse angelus: at quando cognoscuntur alia obiecta, non est idem modus. Hinc infert S. Thomas Deum à se ipso, & non ab alio comprehendi: sic expono quæ dicit de perfectione cognitionis respondente obiecto non in actu secundo, sed in primo.

§. 231. Ne hæc opinio est aliena à B. Augustino: explicans enim qua ratione sit obiectum, & eius similitudo in cognoscente, asserit cognitionem alicuius de seipso esse illi adæquatam, parem & æqualem: at non physicè & in se; sed quia est ipsius, & in ipso. quod est idem omnino, ac quod ex S. Thoma adduxi: paulò altius referam Augustiniana verba ex tom. 3. libr. 9. de Trinit. cap. 11. *Quocirca (inquit) in quantum Deum nouimus, similes sumus; sed non ad æqualitatem similes: quia non tantum eum nouimus, quantum ipse se.* At non idèd dixit, quòd nostra cognitio non sit æqualis Deo; sed formaliter: quia est in inferiori natura: ob quod non habet modum illum æqualem ex S. Thoma probatum §. superiori: ait enim: *Melior est tamen imaginatio corporis in animo, quàm illa species corporis, in quantum hæc in meliori natura est, id est, in substantia vitali, sicuti animus est: ita cum Deum nouimus, quamuis meliores efficiamur, quàm eramus, antequam nossemus: maximeq; cum eadem notitia etiam placita, dignèque amata Verbum est; sitq; aliqua Dei similitudo illa notitia; tamen inferior est: quia in inferiori natura est; creatura quippe animus; creator autem Deus. Ex quo colligitur: cum mens se ipsam nouit, atque approbat: sic est eadem notitia Verbum eius, ut sit par omnino, & æquale, atque idèd: quia neque inferioris essentia notitia est, sicut corporis: nec superioris, sicut Dei: & cum habeat notitia similitudinem ad eam rem, quam nouit, hoc est, cuius notitia est, hæc habet perfectam & æqualem; quia mens ipsa, que nouit, est nota. Ideoq; & imago, & Verbum est, quia de illa, cum cognoscendo eidem coæquatur, est gignenti æquale quod genitum est.*

§. 232. Ex quibus pbiter collige, quàm fixo pedestet August. ab opinione constituyente omnem cognitionem constare Verbo: ut ostendo disp. 16. de Deo sect. 4. subsect. 9. & 11. tum etiam ut constet, æqualitatem à Thoma desideratam inter potentiam cognoscentem, & obiectum, esse ut cognitio sit æqualis obiecto, non quidem æqualitate physica, sed æqualitate modi exacti ab obiecto, ut sit à potentia æquali ipsi obiecto. Augustinus autem ab illis verbis, *Ex quo colligitur*, docet eam cognitionem esse æqualem, quæ est de seipso: quia est natura & obiecti, nec superioris, nec inferioris: eamque similitudinem propterea esse æqualem. Item genitum genitori, id est, intellectum, & obiectum, à quibus dixerat gigni notitiam, & Verbum. At hæc similitudo æqualis non est physica, sed intentionalis; quia est ab eadem potentia, & de seipso.

§. 233. Hinc apertè deduco, æqualitatem exactam à S. Thoma inter comprehensionem, & obiectum, non esse physicè in verumque, sed inter cognoscentem, & cognitum, illamque dici à Thoma æqualem, quæ est à potentia eiusdem rationis cum obiecto: & in eodem sensu locutum Augustinum, constituentes in creaturis Verbum genitum æquale genitori. Sic accipio modum cognitionis debere esse

esse æqualem modo obiecti cogniti, id est intentionaliter æqualem inter potentiam, & obiectum æquali. Quo solus Deus est incomprehensibilis; creaturæ autem inferiores sunt comprehensibiles ab intellectualibus superioribus aut æqualibus.

§. 234. Ut verum fatear, hæc opinio dignior est Augustino & Thoma, quam omnes alia superiores, nec ab ea videtur Durandus auersus: cum enim æqualitatem exigit, non est inter cognitionem entitatis, & obiectum; sed inter modum obiecti, & potentiam. Contra hæc opinionem non sunt argumenta de comprehensione angeli accidentaria: non enim est opus, nisi ut sit æqualis in modo potentiam, & obiecti æqualium. Nec sunt argumenta calculatoria, quia statuitur in potentia, & obiecto æqualibus: nec vrget argumentum contra incertam taxationem cognitionis ab obiecto: statuitur enim certissima regula. Ex ea autem concluditur apertè incomprehensibilitas Dei à creaturis, tametsi in Deo viderentur omnia, quæ in eo sunt formaliter, & eminenter: ergo hæc opinio multò est ceteris probabilior. Est contra eam argumentum ex §. 197. & 198. qui respondebunt in hæreticis non esse querendum medium errandi: errant enim extreme: ut enim mentiebantur asserentes à se videri Deum, ita insaniebant à se comprehendendi, qui suæ dementiæ hæc opinio poterant apertè conuinci.

§. 235. Quia verò curandum est, dogmata fidei tueri non vna ratione dumtaxat, sed quanta potuerimus latitudine; & viam à me incundam non omnes ingrediuntur, & hæc est satis trita, & plana, & ab auctoritate Augustiniana & Thomistica maxime grata; libet ostendere eam esse probabilissimam, soluendo nodos, quibus videri posset obstringi.

§. 236. Primum, potest angelus inferior exercere circa aliquod obiectum meliorem actum, quam angelus superior: ergo hæc potest esse comprehensio. Antecedens est certum, tum in hominibus, qui exercent sensiones aliquas minus bonas, quam aliquæ bestiarum; tum quia medium potest esse melius, aut modus perfectior: iam dixi §. 228. esse eam cognitionem æquivalentem à principio eodem. nunc respondeo, non posse angelum superiorè comprehendendi ab inferiore nisi actu supernaturali. quia licet aliquibus obiectis possit inferior habere cognitionem aliquam perfectiorem, quam est aliqua angeli superioris, vel ratione medijs melioris, vel certitudinis; ut cum secreta cordis alterius intuetur inferior, superior autem ea cognoscit per coniecturas, aut in aliquo actu intellectus alterius angeli: at cognitionem quidditatiuam naturalem non potest habere meliorem: angelus enim non potest quidditatiuè cognosci, nisi visione Dei in omnipotentia (de qua non disputatur) aut immediatè in seipso: at angelus inferior non potest habere tam bonam quidditatiuam cognitionem de angelo superiori, quam ipse de seipso: ergo nec potest comprehendere superiorè. Minor est certa: quia obiectum vtrouque est idem: potentia intellectrix minus perfecta est in angelo inferiore: species impressæ sunt perfectiores in superiore; sunt tamen æquales: imò angelus se intuetur per suam essentiam sine specie impressa: sed circa idem obiectum formale, per species æquales, potentia melior efficit actum meliorem: ergo in nobis ex defectu potentiam visiuæ oritur imperfectio visionis (si fortè in essentia est nostra visio imperfectior aquilinà): ergo.

§. 237. Secundum argumentum: Vnio hypostatica esset incomprehensibilis: hoc autem est falsum: ergo. Minor probatur: quia solus Deus est incomprehensibilis. Maior patet: quia nulla creatura est tam perfecta, quam vnio hypostatica: ergo à nulla est comprehensibilis. Responderi potest Primum, vnionem hypostaticam comprehendendi ab anima Christi: quia principium cognoscens est anima immediatè vnita Verbo: obiectum autem cognitum est eadem anima cum eadem vnione, quæ vnio pertinet ad principium cognoscendi ut quod. vnde æquale est obiectum virtuti cognoscenti. Contra: Ea cognitio animæ Christi non est melior ratione vnionis, quam si exerceretur sine supposito, aut in aliquo creato (quod hinc certum pono:) sed in alio supposito illa cognitio non esset æqualis in modo potentiam æqualis obiecto: ergo nec in Christo.

§. 238. Secundò responderi potest, angelum cum gratia sanctificante & lumine gloriæ esse physicè meliorem vnione hypostatica (quamuis non in æstimatione morali ratione suppositi diuini): hæc enim nec est sanctitas, nec filiatio Dei, nec est capax videndi & amandi Deum, nec terminandi amicitiam Dei; aliunde est quidam modus: quod genus enim est valdè imperfectum: angelus autem cum gratia & lumine est substantia completa, simplex, carens compositione essentiali; est in ordine supernaturali; imit amicitiam cum Deo, quem intuetur, & amat: ob quod visio Dei, qua angelus cognoscit vnionem, est illius comprehensio: quin etiam per scientiam infusam est comprehensibilis. quæ responsio satis est ad eam difficultatem superandam.

§. 239. Tertio responderi potest, possibilem esse substantiam supernaturalem, quæ suis viribus cognoscat Deum immediatè, & amet: quæ substantia multò est melior physicè, quam vnio hypostatica: ergo ab illa substantia poterit comprehendendi.

§. 240. Quarto: repugnet hæc substantia supernaturalis: Deus est specialis auctor & principium actuum supernaturalium: ob quod comprehensio vnionis non tam adscribitur angelo comprehendenti, quam lamini & Deo: nec propterea Deus erit eo lumine comprehensibilis: quia Deus se gerit, ac se gereret substantia supernaturalis creata; nec opus est ut Deus altiores gerat vices, quam eius creaturæ, cui conaturale esset hoc lumen: excessus autem est per accidens huic instituto.

§. 241. Tandem non esset absurdum, esse incomprehensibilem vnionem: id enim oriretur formaliter à Verbo, cuius est: non enim potest vnio comprehendendi, quin Verbum comprehenderetur. Hæc ratio minime est reddenda: quia ad comprehensionem alicuius rei non est opus comprehendere omnes eius terminos: alioquin non posset lapis comprehendendi: quia non potest comprehendendi Deus, qui est terminus ordinis transcendentalis lapidis ad omnipotentiam Dei. satis responsum est à 238. ad §. 240.

§. 242. Abstineo ab opinione P. Franc. Albertini to. 1. q. 4. Theolog. in 4. coroll. ex 1. princip. philosophico à num. 16. partim enim est eadem cum hac Augustiniana & Thomistica; quamuis subobscurè explicata: partim recidit in eam quam iam probo.

S. Thom.
q. 10.

SVBSECTIO XI.

Clara ratio incomprehensibilitatis Dei.

§. 243. **Q**uamuis inter Doctores sit diffidiam, utrum à vidente omnia prædicata Dei, & penetrante omnes effectus, Deus comprehendatur; sitque disputatio de comprehensione adæquata ex parte modi cognoscendi; tanta lym-piditate, ut ait S. Thomas, quanta Deus ipse se cognoscit. quo sensu certum est non posse Deum comprehendere à creatura; at posse comprehendere obiectivè: quia nihil latet videntem; sitque reuocatum in dubium, utrum ea comprehensione obiectiva, sine alia ex parte modi, Deus comprehendatur; at nulla est quæstio, utrum comprehendatur à non vidente omnia possibilis, & aliqua etiam prædicata intrinseca, ut explicatur à creaturis.

§. 244. Dico igitur Primum: Deus à se ipso est comprehensibilis actualiter, & non ab vlla creatura. Prima pars spectat ad scientiam Dei; estque per aperta: quia cognitio Dei attingit omnia prædicata, quæ in illo sunt intrinseca: item & in eis penetrat omnia, quæ in illo continentur eminenter: ergo est comprehensio Dei. Secunda verò pars probatur; ut Deus actualiter comprehendatur, opus est ut omnia eius prædicata cognoscantur, item & penetrantur effecta, ut constat ex definitione comprehensionis, ut nihil lateat videntem: sed nulla creatura vno aut pluribus actibus potest videre omnia prædicata intrinseca Deo, nec in eis omnia possibilis: ergo Deus à nulla creatura est comprehensibilis actualiter. Minor constat ex §. 65. ad 71. ubi probavi vno actu non posse omnia possibilis cognoscere: quia non potest seipsum cognoscere, nec infinitos actus intellectus & voluntatis circa ipsum: unde nec potest ille actus cognoscere in Deo prædicatum vllum actus potentis, scientis, &c. Ut explicatur in ordine ad creaturas, ut dixi §. 71.

§. 245. Nec pluribus actibus posse cognosci totam collectionem creaturarum possibilium ostendi §. 71. unde hoc prædicatum, collectio omnium creaturarum, nec vno, nec pluribus actibus est cognoscibile à creatura: quia licet omne ens singillatim sit cognoscibile, & tota collectio ratione singularium partium; ut dixi §. 74. at ut significat cognitionem copulatam, siue terminum completum; non potest esse vlla cognitio eius prædicati clara & distincta integræ collectionis: quia hæc cognitio esset expressa omnium partium, & compararet eas omnes, & sciret quem locum quæque teneret. quod fieri non potest nec pluribus actibus: quia se cognoscerent in singulari, quando scirent suam cum alijs comparisonem.

§. 246. Unde deduco esse in Deo plura prædicata, quæ ut referuntur secundum dici ad creaturas, latent omnem beatum. Hæc sunt omnipotentia, ut est simul factiva omnium creaturarum, quæ non opponuntur mutuo in coexistètia: Deus enim non solum potest producere singulas creaturas; sed potest simul eas componere, quarum existentiæ mutuo non pugnant, in quibus sunt illi actus. Item Deus præter scientiam singularium, habet scientiam copulatam de tota collectione, qua comparat singulas alijs, & cognoscit cuiusque excessum. Item habet complacentiam non solum in singulas,

sed etiam in totam collectionem. item habet speciales rationes providentiæ in omnes creaturas collectivè; habet (inquam) aptitudinem in essentia nudè considerata: id est, potest velle eam vniuersitatem in varios euentus dirigere. Latent ergo Beatos plura prædicata in Deo.

§. 247. Dico Secundò: Deus etiam habitualiter est incomprehensibilis à creatura vno aut pluribus actibus. Dixi §. 174. esse quamdam comprehensionem habitualement, quæ absolute non est comprehensio; quia in singulari possunt cognosci omnia obiecti prædicata, habitu quidem, non actu: id est, non posse vno actu singula cognosci; posse tamen circa singula elicitaliquem actum, & per actus infinitos nullum est prædicatum, quod cognosci non possit. Dico igitur, Deum etiam hoc pacto esse incomprehensibilem: quia in Deo sunt nonnulla prædicata indiuidua; quæ ut explicantur ad creaturas, non possunt distinctè cognosci: ergo est incomprehensibilis habitualiter. Antecedens constat ex dictis: quia scientia collatiua omnium creaturarum, voluntas in totam illam, potentia totam conseruandi, ut dixi §. 243. non possunt à creatura distinctè cognosci: quia actus, quo cognoscerentur, cognosceret seipsum in singulari.

§. 248. In hac sententia fateor non esse argumentum demonstratiuum, quo probatur non posse actum creatum esse de se ipso in singulari: at ex B. Augustino satis probabiliter id ostendi §. 67. idque testatur commune philosophorum adagium, *Ab obiecto & potentia paritur notitia.* & quamuis hæc non est certa sententia, est tamen valdè probabilis: at Theologi tenentur uti opinionibus in philosophia probabilibus, quando faciunt obscuris mysterijs fidei; nec suppetit alia ratio, nisi quæ nos amoueat à communi philosophorum sensu, & impellat in definitiones ab illis alienas: si enim retentâ communi comprehensionis definitione, possumus tueri mysteria fidei; cur, obsecro te, in prærupta ruemus? Quo hæc opinio differt ab ea, quam proposui subsect. 10. quod illa nititur comprehensionis definitione minimè communi, hæc autem communissima: Augustinus autem pro ea adductus poterit explicari de æqualitate obiecti & principij, non tamen de quacumque, in qua consistat comprehensio.

§. 249. Est etiam hæc opinio sine vlla specie circuli, qualem obseruavi in sententia S. Thomæ: cum enim agit de comprehensione, asserit Deum non posse comprehendere, quia non potest cognitio esse æqualis Deo: cum autem quæritur, utrum in Deo possint omnia videri; respondet, non posse, quia Deus comprehenderetur: ergo ideo non potest comprehendere, quia non possunt in eo omnia videri: item ideo non possunt videri, quia comprehenderetur. certè aliqua est circuli species: quæ fugitur in opinione proposita subsect. 10. quia standum est, non posse aliquid comprehendere ab intelligente inferiori, quamuis in eo nascantur omnia, quæ continet formaliter & eminenter: cum autem quæritur, utrum possint omnia videri in Deo; respondendum est, nihil interesse ea posse, aut non posse videri; quamuis enim possent, adhuc Deus non comprehenderetur: quia non possunt videri actu orto à potentia æquali obiecto: intellectus enim creatus cum lumine gloriæ non est tam bonus, quàm Deus: & quamuis aliquando potest esse actus

actus enim auxilio extrinseco Dei, quæ est eius voluntas: adhuc principium per se non est æquale. Hoc enim est habitus: auxilium autem est per accidens, quod subrogatur pro habitu, nec parat vires nisi habitui respondentem.

§. 250. In hac autem opinione curritur inoffenso pede: statuiamus enim comprehensionem quidditativam obiecti comprehensæ, quæ ita noscuntur omnia, quæ continent formaliter & eminenter; ut nihil lateat cognoscendum: nec opus esse maiorem perfectionem, nec ex parte actus, nec potentia: ut ad cognitionem quidditativam nihil exigitur, nisi ut sit cognitio rei, sicuti est, aut in se ipsa per propriam speciem, aut in causa adæquata. cum autem quaritur, utrum in Deo possint omnia cerni; respondeamus negativè: non quod Deus posset comprehendere, sed alia ratione à comprehensione independenti: nempe quia nulla cognitio potest cognoscere se ipsam. Hinc infertur aperte, Deum comprehendere non posse actualiter, nec habitualiter, hoc syllogismo: *Nulla cognitio Dei, quam lateat aliquid prædicatum partiale Dei, est comprehensio Dei in actu aut habitu: sed omnem cognitionem creatam Dei lateat aliquid quod Dei prædicatum in singulari: ergo nulla cognitio creata Dei, est Dei comprehensio actualis aut habitualis.* Maior constat à negatione definitionis ad negationem definiti. Minor constat: quia nulla cognitio creata potest se ipsam cognoscere. Consequentia est in celarem.

§. 251. Ulterius inde deduco: sequi per locum intrinsecum non posse Deum actu aut habitu comprehendere, quin illa comprehensio esset Deus. quia illa comprehensio cognosceret semetipsam: at nulla cognitio nisi increata potest cognoscere se ipsam: ergo comprehensio Dei esset increata. Maior probata est sæpe: item §. 241. & 242. Minor etiam est probata: quia ideo cognitio Dei se ipsam intuetur, quia est improducta: ob quod non est producibilis ab obiecto: cognitio autem producibilis est producibilis & ab obiecto, & à potentia: ut ergo cognitio creata non potest esse potentia sui, quia potentia productiva distinguitur realiter à termino producto: ita non est obiectum sui per eandem rationem.

§. 252. Est insuper hæc opinio maxime consentanea maiori & meliori Theologorum parti: S. Thomæ, Bonavent. Scoti & recentioribus: item & sanctis Patribus: B. Gregor. adducto §. 114. cuius optimam paraphrasim in hunc scopum comperies apud Doctorem Eximium tom. 1. disp. 26. sect. 3. vers. *Addo tamen: ubi etiam adducit egregia ex Nazianzeno, Chrylostomo & Augustino: multo autem verius ea de re agens eadem disp. 26. sect. 3. vers. Secundo arguo, idem probat ex Gregorio, Ambrosio, Beda, Hilario, Anselmo, Chrylost. Theodoro, Cyrillis Alexandr. & Hierosol. Irenæo, Epiphonio, Damasceno, & Gregor. Nazianzeno. Hic orat. 49. sub medium ait: Certe hoc est Deus, quod cum dicitur, non potest dici: cum æstimatur, non potest æstimari; cum definitur, ipsa definitione crescit.* Dixit acutè, Deus à nullo intellectu satis dici potest, quia in eo ignorantur multa: at satis diceretur, si dicerentur omnia, nec satis potest æstimari: quia non potest in ordine ad omnia, quæ habet. & definitione crescit: quia non potest secundum omnia prædicata à nobis definiti. cum ergo Sancti univèrsim affirmant Deum esse incomprehensibilem, ra-

tionem quæ reddant: quia non potest aperte totus, *s. Thom. videri in ordine ad omnia quæ potest; quærenda q. 10. est ratio huius incomprehensionis obiectivæ.*

SUBSECTIO XII.

Corollaria.

§. 253. **H**inc deducitur Primò, solum Deum esse incomprehensibilem habitualiter; nec hoc prædicatum esse commune vlli creaturæ: omnes enim sunt habitualiter comprehensibiles: quia nulla est natura intellectualis, quæ in se ipsa non posset cognoscere quoduis suum prædicatum: quia cognitio vna potest cognoscere omnes alias ab ipsa distinctas, & non reflexas supra ipsam. Deinde alia secunda cognitione potest cognosci illa cognitio directa, & ipsa natura ut est ad illam ordo. Hæc autem secunda potest cognosci per tertiam: videtque Deus nullam esse incognoscibilem: at hoc Deo repugnare probavi: ergo solus Deus est incomprehensibilis, aliquo genere comprehensionis absolutæ.

§. 254. Obijcis, hoc nihil interesse: quia quod frequenter dicitur, *Solus Deus incomprehensibilis*, intelligitur de incomprehensibilitate absolutè, & non secundum quid: at si aliqua creatura esset etiam incomprehensibilis absolutè, quid interesset eam esse comprehensibilem secundum quid? Respondeo, multum interesse: quia Sancti Deum commendant, quia numquam venimus ad omnia eius prædicata cognoscenda, licet existant simul omnes cognitiones possibiles intuitivæ de illo: at si existant omnes cognitiones quidditativæ de angelo, nullum erit prædicatum ignotum, sed omnia in singulari noscentur: in Deo autem aliqua ego assigno incognoscibilia omnino à creaturis: ergo hæc in parte multum & infinitè excedit Deus omnem creaturam, quæ numquam etiam ex parte obiecti cognoscere potest Deum, quantum ipse est in se cognoscibilis in omnibus prædicatis singularibus: creatura autem potest cognosci. Quo discrimine satisfit omnibus, quæ ex Patribus possunt adduci. Hanc autem comprehensionem habitualem non vocavi ego §. 174. secundum quid: quia licet habitus non est cognitio simpliciter, sed secundum quid; tamen, si ponantur simul omnes actus, erit ex parte obiecti comprehensio simpliciter omnium effectuum in singulari, & omnium prædicatorum in singulari: at in Deo multa prædicata in singulari ignorantur necessariò: quamvis noscantur omnes effectus in singulari.

§. 255. Infertur Secundò, nullam substantiam esse actualiter comprehensibilem à creatura actibus naturalibus; si sermo sit de comprehensione exacta, cuius memini §. 175. Ratio est, quia quævis substantia potest successivè infinitos effectus: quos vno actu naturali non possumus cognoscere. at est comprehensibilis omnis substantia non intellectiva comprehensione vulgari: quia possumus actu naturali cognoscere, quos effectus vna quasi vice possit vna substantia: quando verò substantia potest efficere infinitos effectus in specie, non potest nec vulgariter comprehendere: quia vno actu naturali non possumus attingere infinita obiecta: at actibus infinitis potest comprehendere obiectivè, non tamen absolutè: nec illi actus sunt possibiles ex natura rei.

§. 256.

S. Thom.
q. 10.

§. 256. Tertio inferitur, nullam naturam intellectualem creatam esse comprehensibilem naturaliter ab alia, nec exactè, nec vulgariter. Probat in angelo non valente animum comprehendere: hic enim dicit ordinem transcendentalem ad infinitas species impressas distinctas essentialiter, & ad cognitiones, & effectus naturales, quos potest exercere: sed actu materiali non possunt cognosci infinita obiecta, nec actus infiniti possunt exerceri: igitur angelus non potest ita penetrare animum, ut in eo cognoscat omnes effectus in specie, nec omnia prædicata, ut explicatur comparatione illorum: ergo nec potest eum comprehendere. Non posse actu naturali cognosci infinita, non eget probatione, cum vix illud admittatur in supernaturali. Possè animum cognitiones infinitas, est certum: quia obiecta naturalia possunt esse sine fine: item actus reflexi possunt absque fine multiplicari in specifica distinctione semper. eadem ratione non potest comprehendi materia forma: quia dicit ordinem ad formas infinitas.

§. 257. Secundo probatur: angelus non potest vno actu cognoscere omnia prædicata animi rationalis, ut explicatur in ordine ad omnes effectus; nec in eo potest penetrare omnes effectus: ergo non potest eum comprehendere. Probo antecedens: quia illa cognitio angeli cognosceret seipsam in singulari: quia animus aliqua cognitione potest eam quidditatiuè videre: hæc autem cognitio cognoscens eam sui cognitionem, cognosceret seipsam.

§. 258. Obijcis: Ergo iam præter Deum aliquid etiam est incomprehensibile: hoc autem est falsum: ergo. Distinguo Maiorem: aliquid præter Deum est omnimodo incomprehensibile, nego Maiorem: quia comprehensione habituali omnia creabilia possunt comprehendi, quod satis est ad prædicatum proprium incomprehensibilitatis, ut dixi §. 251. est incomprehensibilis creatura comprehensione actuali, concedo Maiorem, & nego Minorem in hoc sensu. Ne autem sit vllus scrupulus, nego Maiorem: omnis enim creatura ordinis naturalis est comprehensibilis actu supernaturali: qui & infinitos animi effectus potest cognoscere: nec propterea veniet in cognitionem claram sui.

§. 259. At obijcis iterum: Ille supernaturalis actus est cognoscibilis ab anima actu naturali: ergo potest cognoscere seipsum. Distinguo antecedens: est cognoscibilis clarè & distinctè, nego antecedens: est cognoscibilis confusè, & sub ratione communi, concedo antecedens, & nego consequentiam: quia ex cognitione confusa & vniuersali sui non potest actus se in singulari cognoscere: quia ad actum confusum non est opus ut actiuè concurrant omnia obiecta confusè cognita; sed satis est si aliquod concurrat, cuius cognitio sit indifferens ad omnia: etenim cognitio seipsam cognoscit in ratione communi cognitionis: hæc autem species à nullo obiecto, in singulari oritur, sed potest à quolibet. De quo alibi: hæc enim sunt certa.

§. 260. Obijcis Tertio: Actus supernaturalis comprehendens animam, etiam cognosceret seipsum: quia comprehenderet potentiam obedientialem animæ: ergo anima est incomprehensibilis supernaturaliter. Nego antecedens, ad probationem, respondeo animam posse comprehendi, quin comprehendatur potentia obedientialis formali-

ter, ut explicatur per ordinem ad effectus supernaturales: quia illa potentia non est transcendentalis ordo, sed sola non repugnans ad supernaturales effectus; vel est potentia inchoata, & remota, sine cuius comprehensione potest animus comprehendi.

§. 261. Tandem deduco, nec gratiam, nec lumen gloriæ, nec substantiam supernaturalem esse comprehensibilem actualiter, benè tamen habitualiter. De secunda parte constat: quia nullus est earum rerum effectus, quin possit in singulari actu supernaturali cognosci. Quo discriminatur à Deo incomprehensibili etiam habitualiter, quod satis esset etiam in naturalibus ad ostendendum prædicatum proprium Dei. in præsentem autem minus esset incommodi: quia incomprehensio actualis competit gratiæ, quia est in ordine diuino. Probat autem illatum: quia lumen potest clarè videre in Deo quamlibet cognitionem supernaturalem: item scientia infusa eam potest immediatè videre: ergo comprehensio lumine ea comprehensione videret in singulari.

SECTIO X.

De claritate scientiæ beate.

S. Thom. q. 10. a. 4.

§. 262. Quid sit euidentiæ actuum intellectus, explicui vol. 2. disp. 25. Breuiter dico, euidentiæ esse perfectionem actus intellectus, quo tam clarè & distinctè cognoscitur obiectum, ut illud negare non possit. Hæc impotentia negandi obiectum potest considerari & in actu primo, & in secundo. in primo, quia principia sunt tam perfecta, ut non possit cum illis componi dissensus: v. gr. cum habitu scientiæ infusæ, & specie impressa: de obiecto supernaturali non potest componi de eodem obiecto. dissensus in actu secundo consideratur: quia actus euidens non potest expelli dissensu. itaque claritatem actus & limpiditatem explicamus per oppositionem cum opposito dissensu: hæc autem oppositio oritur ex perfectione actus.

§. 263. Christus habet perfectissimam visionem inter omnes posibles creaturas de potentia ordinaria: quia est infinitè intensa. est autem quæstio, vtrum sit clarior & euidentiior inter omnes: Comparatio euidentiæ potest esse inter visionem Christi, & ceterorum Beatorum: item inter eandem, & visionem Dei de se ipso. S. Thomas art. 4. cum interrogasset; vtrum Christus videat Deum clariùs quam ceteri Beati? respondet affirmatiuè: quia Christus melius illis Deum videt. Hæc ratio non videtur efficax: quia potest videri Deus cum æquali claritate, & perfectione inæquali. Quia duo Beati possunt ita videre Deum, ut vterque in illo videat eadem prædicata cum connotatione ad creaturas easdem; alter autem remissiùs altero. iam enim ostendi, intensionem non potrigi ad diuersa obiecta secundaria; sed ad eadem omnino. item demus videri solum Deum; potest inæquali intensione videri.

§. 264. Hinc argumentor: Intensior illa cognitio est perfectior, quam remissa, & non est clarior: ergo ex maiori perfectione non arguitur maiori cla-